

انجمن مالی اسلامی ایران

Iranian Association of Islamic Finance

مبانی حقوقی مالی اسلامی

نشست تخصصی انجمن مالی اسلامی

ارائه دهنده: دکتر فهیمی

اسفند ماه ۹۴

انجمن مالی اسلامی ایران
Iranian Association of Islamic Finance

چارچوب حقوقی نظام/بخش مالی اسلامی

مبانی حقوقی مالی اسلامی ج. ۱ ایران

اصول حقوقی حاکم بر بازارها و نهادهای مالی اسلامی

حقوق مالی اسلامی در عرصه بین المللی

مبانی حقوقی مالی اسلامی – فهرست مطالب دوره

نظام مالی، زمانی است که؛

❖ نهادهای فعال در آن

❖ ابزارهای مالی مورد استفاده

❖ معاملات، رویه ها و فعالیت های آن

مطابق با اصول شریعت «طراحی و تدوین»، «عمل و اجرا» و «تفسیر» شود یا دست کم مغایر آن اصول نباشد.

به همین منظور در طراحی ابزارها، نهادها، معاملات و رویه ها و کارکرد آنها

▶ در دو مرحله به صورت مجزایی نظارت شرعی صورت می گیرد؛

✓ پیشینی (Ex-ante)

✓ پسینی (Ex-Post)

تقسیم بندی کشورها از حیث شیوه های طراحی، اجرا و تفسیر

«نظام / بخش مالی اسلامی»

- نظام مالی یکپارچه اسلامی، منطبق با تمامی فعالیت های اقتصادی (ایران)
- نظام های مالی دوگانه، اسلامی و متعارف به سه شکل؛
 - i. بخش سازمان یافته و تحت نظارت (اجباری) - کشورهای مالزی، پاکستان و سودان
 - ii. بخش غیرسازمان یافته (اختیاری) - کشورهای شورای همکاری - ترکیه
 - iii. بخش تقلیدی - کشورهای غیرمسلمان مانند انگلستان، لوکزامبورگ و ایالات متحده امریکا

انجمن مالی اسلامی ایران
Iranian Association of Islamic Finance

نگاهی انتقادی به تفکیک بخش/نظام مالی اسلامی

الجمعية المالية الإسلامية الإيرانية
Iranian Association of Islamic Finance

تلقى اشتباه در اسلامی بودن نظام مالی دو کشور سودان و پاکستان!

یگانہ نظام یکپارچہ مالی اسلامی، نظام مالی ج.ا.ایران

❖ الزامات طراحی و توسعه

❖ الزامات نظارت شرعی پسینی و پیشینی

► مبنای استدلال؛

اصل چهارم قانون اساسی (حاکم بر تمامی اصول قانون اساسی و کلیت نظام حقوقی) - « کلیه قوانین و مقررات مدنی، جزائی، مالی، اقتصادی، اداری، فرهنگی، نظامی، سیاسی و غیر اینها باید بر اساس موازین اسلامی باشد. این اصل بر اطلاق یا عموم همه اصول قانون اساسی و قوانین و مقررات دیگر حاکم است و تشخیص این امر بر عهده فقهای شورای نگهبان است.»

✓ تفسیر اول عطف به ماسبق نسبت به قوانین و مقررات پیش از انقلاب

✓ تفسیر دوم امکان اخذ بهره از خارجیان که مقید به نظام مالی اسلامی نیستند (شبهه دوگانه بودن نظام مالی ایران با توجه به این تفسیر و مقررات مناطق آزاد)

پاسخ - نظام مالی اسلامی به صورت فراسرزمینی اعمال می شود مگر شرایط استثنا و نه به صورت اصل در مورد اخذ ربا مبتنی بر قاعده الزام

ضمانت اجرای مدنی (بطلان قرارداد/ شروط اساسی صحت قرارداد) - ضمانت اجرایی جزایی (ماده ۵۹۵ قانون مجازات اسلامی)

مطابق ماده ۵۹۵ قانون مجازات اسلامی مرتکبین اعم از ربادهنده، ربا گیرنده و واسطه بین آنها علاوه بر رد اضافه به صاحب مال، به ۶ ماه تا ۳ سال حبس و تا ۷۴ ضربه شلاق و نیز معادل مال مورد ربا به عنوان جزای نقدی محکوم می گردند. البته اگر ربادهنده مضطر بوده باشد از مجازات معاف می گردد.

انجمن مالی اسلامی ایران
Iranian Association of Islamic Finance

مبانی حقوقی - قانونی بازارهای مالی اسلامی در ایران

تقسیم بندی بازارهای مالی (بورس ، بیمه و بانک) و مبانی قانونی

مبانی قانونی عام؛

1. قانون مدنی
 2. قانون تجارت
 3. قانون اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی (مصوب ۲۵/۳/۱۳۸۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام)
 4. قانون رفع موانع تولید و ارتقای نظام مالی کشور (مصوب ۱/۲/۱۳۹۴ مجلس شورای اسلامی)
 5. قانون برنامه پنجم توسعه- لایحه دائمی شدن برخی از احکام توسعه (در حال تصویب)
 6. قانون مبارزه با پولشویی (مصوب ۱۷/۱۱/۱۳۸۶ مجلس شورای اسلامی)
- مبانی قانونی خاص- بورس / بیمه / بانک

مبانی خاص قانونی مالی اسلامی ج.ا.ایران

مبانی قانونی حاکم بر نظام بانکداری

- قانون پولی و بانکی کشور
- لایحه قانونی اداره امور بانک ها
- قانون عملیات بانکی بدون ربا
- قانون رفع موانع تولید و ارتقای نظام مالی کشور
- قانون تنظیم بازار غیرمتشکل پولی
- قانون اجازه تاسیس بانک های غیردولتی

نظام حقوقی حاکم بر نظام بیمه

- قانون بیمه
- قانون تاسیس بیمه مرکزی ایران و بیمه گری
- قانون تاسیس موسسات بیمه غیردولتی
- قانون بیمه شخص ثالث

نظام حقوقی حاکم بر بازار سرمایه

- قانون بازار اوراق بهادار ج.ا. ایران
- قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید
- ماده ۹۹ قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
- قانون رفع موانع تولید و ارتقای نظام مالی کشور

استنباط کلی از قوانین حاکم

مرزبندی بازارهای سه گانه مالی در بستر حقوقی

بازار سرمایه — عرضه عمومی اوراق
بهادار (مفهوم واقعی de facto
و مفهوم ثبتی de juri) قانون
بازار اوراق بهادار

بازار سرمایه

بیمه — عملیات بیمه (ماده ۳۱ قانون
تاسیس بیمه مرکزی) / بیمه عقدی
است که به موجب آن یک طرف
عهد می کند در ازای پرداخت وجه

بانک — نظارت بر فعالیت
بانکها (مبتنی بر قانون فعالیت
بانکداری بدون ربا) و نظام پرداخت
های ریالی و ارزی — انتشار اسکناس و
بانکداری دولت

بانک

بیمه

تکنیک های حقوقی و اصول مقررات گذاری مالی اسلامی

- استفاده از عقود معین در طراحی ابزارها
- استفاده از شخصیت حقوقی متعارف در طراحی نهادها
- توجه به منهیات شرعی در؛
- ۱. طراحی معاملات و رویه ها
- ۲. در تبیین کارکرد نهادها
- ۳. در موضوعات سرمایه گذاری اوراق

اصول حقوقی حاکم بر مقررات گذاری مالی اسلامی

اصل انطباق با اصول شریعت

اصل سازمان یافتگی (نظارت، مقررات گذاری و مقابله با ناهنجاری ها) - اصل

۱ تا ۹

اصل حمایت از سرمایه گذار (مصرف کننده مالی) - اصل ۱۶

اصل شفافیت (رویارویی با عدم تقارن اطلاعاتی) - اصل ۱۷ تا ۲۱

اصل ثبات در بازار های مالی - اصل ۶

الجمعية المالية الإسلامية الإيرانية
Iranian Association of Islamic Finance

حقوق مالی اسلامی در عرصه بین المللی

اهمیت گسترش مالی اسلامی در سطح بین المللی

ورود عنصر بین المللی به قراردادهای مالی

اهمیت قانون حاکم در قراردادهای بین المللی

شریعت / فقه اسلامی به مثابه شاکله حقوقی؟ -

امکان درج به صورت قانون حاکم؟

اهمیت نهادهای بین المللی مقررات گذاری مالی اسلامی - IFSB

AAOIFI

آرا قضایی بین المللی مالی اسلامی تا به امروز

- ▶ پرونده های مختلفی تا به امروز در مالی اسلامی مطرح شده است.
- ▶ برخی موارد به صورت طرح در مراجع داورى بین المللی بوده است.
- ▶ نظام کامن لا – بخاطر اهمیت در بخش مالی – اصلی ترین اهمیت را در مالی در مفهوم جهانی ایفا می کند.
- ▶ اصولاً در قراردادهای مختلف تجاری ارجاع به حقوق انگلستان شایع ترین نمونه اندراج شرط قانون حاکم است.
- ▶ پرونده رویه ساز بکسیمو علیه شمیل بنک بحرین

نهادهای بین المللی فعال در زمینه مالی اسلامی

نهادهای مقررات گذاری مالی اسلامی

- IFSB
- IIFM
- AAOIFI

نهادهای آکادمیک مالی اسلامی

- INC EIF آموزش
- ISRA پژوهشی
- IRTI
- IIFA

نهادهای رتبه بندی و مراکز مالی اسلامی

- IDB
- RAM
- MARC
- IIRA
- MIFC

مرکز منطقه ای دآوری کوالا لامپور / ADR

▶ نمونه شرط دآوری خاص مالی اسلامی بین المللی / ۲۰۰۷

"هراختلاف، اختلاف نظر یا ادعای ناشی از تجارت و کسب و کار بانک داری اسلامی، تکافل، مالی اسلامی، توسعه مالی اسلامی، محصولات یا خدمات بازار سرمایه اسلامی یا هرگونه معامله که مبتنی بر اصول شریعت این موافقتنامه / قرارداد می باید از سوی داور مطابق با مقررات دآوری مرکز دآوری منطقه ای کوالا لامپور (خدمات مالی و بانکداری اسلامی) رسیدگی شود."

با تشکر

